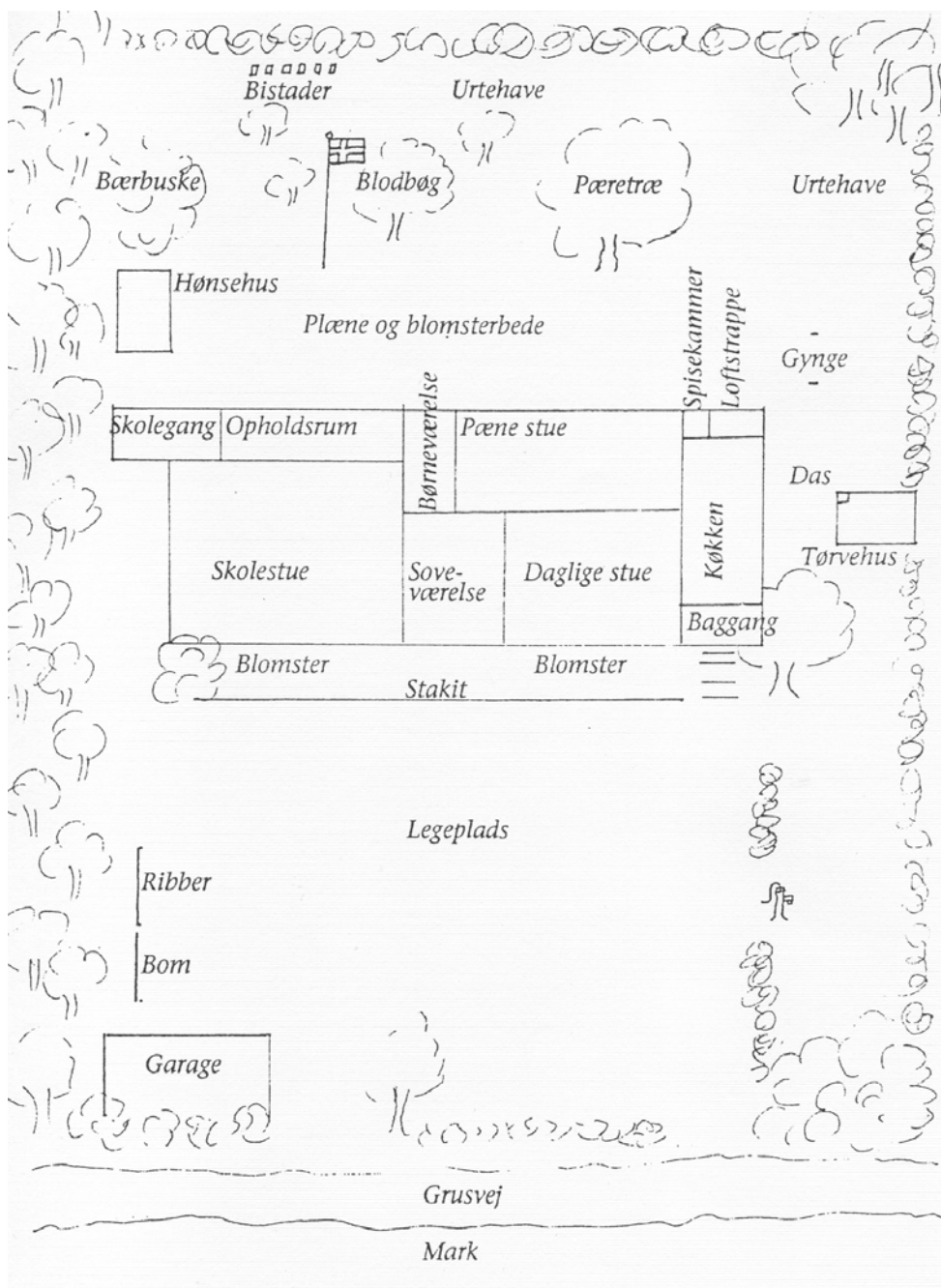

Hæsum – Peter og Ane Mathilde Greve

Elly Greve, datter af lærer Peter Greve, har i sine erindringer bl.a. skrevet

I 1923 blev mor husbestyrerinde hos lærer Niels Peter Nielsen Greve, Hæsum skole i Himmerland. – ”Mennesker mødes og sød musik opstår”. De giftede sig den 12. december 1924. Mors tid som lærerkone på landet begyndte.

Det måtte rent praktisk have været noget af en omvæltning – fra elektrisk lys til petroleumslamper, fra rindende vand til pumpe i gården. Selve skolebygningen var en lang længe med skole i den ene ende og beboelse i den anden.

Skulle man på toiletet eller hente brændsel, var det først ned ad den store granittrappes fem eller seks trin, uden om et stort rønnebærtræ mellem trappen og hushjørnet, hen langs gavlen og ned i tørvehuset. En hel lille udflugt.

Under køkkenet m.m. var der vaskekælder samt madkælder, og der var adgang til disse både udefra og gennem en lem i køkkenbordet.

I gavlen over køkkenet var der et pigeværelse, og ved en ombygning, som jeg ganske svagt husker, blev der ”sat kvist på”, hvilket betød, at der blev et dejligt gæsteværelse.

Men også selve lejligheden blev gjort større og fik den form, jeg har skitseret. Der var naturligvis brændekomfur og kakkellovne, og vi fyrede med tørv. Foruden at passe huset skulle mor også gøre rent og fyre i skolen.

Lærer Peter Greve med "bette klasse" og barn på armen

skulle ikke glemme noget, når man købte ind. Og dog; man kunne skrive hvad man ville have i brugsbogen og lægge den på en af naboens mælkejunger, så ville mælkekusk Frederik Hansen hente varerne i brugsen og have dem med, når han kom tilbage fra mejeriet ved middagstid.

Hæsum var ikke en landsby, men bestod kun af fire gårde, og de kunne jo ikke levere elever nok til en skole. Skoledistriktet omfattede da også Estrup, som bestod af tre gårde og et husmandssted, samt spredt i omegnen større og mindre gårde og husmandssteder. Og børn var der åbenbart nok af. I 1926 var der således 27 elever i "stuer klasse". Der var nemlig kun to klasser; "stuer klasse" og "bette klasse", og far var enelærer. Der var ingen forretninger i Hæsum.

Nærmeste handelssted var Øster Hornum ca. 3 1/2 km væk. Man

Peter Greve med familien i bilen

Da min bror og jeg blev store nok til at cykle, hentede vi varer til mor i Øster Hornum eller i Støvring, der dog lå længere væk, men også var større og f.eks. havde en manufakturhandel. Større indkøb ordnede far og mor pr. bil. Far havde nemlig bil, og det var der ikke ret mange landboere, der havde dengang. Grunden til denne luksus var, at fars ene ben på grund af børnelammelse som barn var svagt og kortere end det andet. Han bar en stor jernskinne på det dårlige ben og var altså noget hæmmet. Nå, det var nu ikke alene på grund af benet; som alle unge mænd ville han gerne have en bil, og mor har skubbet på, for hun følte, at hun var havnet helt derude, hvor

kragerne vender. Men faktum er, at det var et transportspørgsmål. Uden bil skulle de jo hen at låne hest og jumbe hos én af gårdmændene. Udover det med benet led han både af nyresten og mavesår og var som regel på diæt.

Særlige lejligheder

Der var nogle lejligheder, hvor der stilledes særlige krav til mor som lærerkone på landet. Jeg vil fortælle en årligt tilbagevendende: Skolens juletræ.

"Jeg glædede mig ikke til jul dengang", sagde mor engang, efter at far var blevet pensioneret. Det mærkede vi børn nu ikke, vi havde nogle dejlige juleaftener, hvor alle var glade, og vi glædede os som alle andre i skoledistriktet til "skolens juletræ", der var årets fest. Sidste skoledag før jul havde vi slet ikke bøger med i skole. Hele dagen gik med at lave pynt til det store juletræ; når der var nok, hjalp vi far med at stable alle skolepultene sammen i opholdsstuen, og til sidst bar vi det store træ, som Søren Qvist altid leverede fra sin hedeplantage, ind i den tomme skolestue. Dagen efter stillede han og tre andre gårdmænd og hjalp far med at sætte det på fod og pynte det, og mor gav kaffe og snitter i "priva-

ten". Det var til at overse, og jeg tror, at også mor syntes, det var en hyggelig dag. Men 2. juledag begyndte det store arbejde med juletræsfesten. Det var en selvfølge, at alle i skoledistriktet var velkomne, enten der var skolesøgende børn eller ej, og de kom næsten alle sammen fra to - tre år til firs. Det betød, at der skulle skaffes plads, borde, service, servering osv. til ca. hundrede mennesker.

Anden juledag lavede vi godteposer. I hver pose skulle der en god portion pebernødder, som mor havde bagt, en appelsin, et æble og et par stykker konfekt. Tredje juledag blev stuerne med naboers hjælp næsten ryddet og møblerne stuvet sammen i sove- og børne- værelse. For os børn var det mægtig sjovt at skulle kravle gennem, under og over dyngerne af møbler for at komme i seng, men jeg kan godt forstå, at mor ikke fandt det særlig morsomt. Mens mændene ordnede dette foretagende og stillede borde og bænke op og lagde bordpapir på, begyndte gårdmandskoner og deres tjenestepiger at komme med kurve og baljer med service, og mor talte alt op – en kæmpestor gryde til chokoladen og et par af gårdenes vældige madam blå kaffekander, spande med mælk, en med piskefløde plus fade til at piske den i - med hånden, det tog lang tid og mange kræfter, stabler af lagkagebunde, æg, kurve med boller, smør, plader med kaffekringle, skærekager af mange slags, dåser med småkager; set med barnets øjne utrolige mængder. Der kom nu også alt for meget, da mange ønskede at give deres skærv. Borde blev dækket, creme lavet og lagkager lagt sammen, fløde pisket, lagkager pyntet osv. Det vrimlede med folk, men det er nok ikke rigtigt, for selvom mor fik hjælp af nabo-koner og -piger, var det begrænset, hvor mange de har kunnet være i de forholdsvis små rum. Mor var primus motor og ledede slagets gang lige til midnat.

Efter at store og små havde danset om juletræet i skolestuen og derefter plyndret det, blev det båret ud, og når far begyndte at lede sanglege, gik de første, især voksne, ind til bordene til chokolade og kaffe. Hele aftenen igennem kom der så nye hold til, mor nåede højst at være med i festlighederne i skolestuen til allersidst, hvor gårdmand Anders Nielsen greb violinen og gårdmandskone Martine Kjeldsen harmonikaen og spillede op til rheinländerpolka, vals osv.

Næste dag var der så masser af oprydningsarbejde og opvask. Mor kontrollerede nøje at service m.m. var vasket pænt af og blev fordelt rigtigt til de hjem, det kom fra, og så kom rengøringen. Hele spande af sand og grus blev fejlet sammen i alle de rum, der havde været i brug. Der var ikke direkte adgang fra skolestuen til lejligheden, så festaftenen igennem havde voksne og børn passeret legepladsen (skolegården), der hverken havde asfalt eller fliser. 4. og 5. juledag sled mor til sent med at få støv og snavsede fingre vasket af og gulvene skuret, så de var tørre nok til at blive ferniseret 5. juledag om aftenen. Disse dage blev vi børn sendt af sted med kurve fulde af tiloversbleven kage til børnerige familier og andre, der kunne få det spist. Endelig var hjemmet i orden igen nytårsaftensdag, og vi holdt en meget stille og beskeden nytårsaften. Anden nytårsdag gik mor så i gang med at gøre rent i skolen og skure og fernisere gulvene der; de skulle ferniseres to gange, så det blev næsten helligtrekongersdag, før hun var færdig. Når jeg ser tilbage, kan jeg godt forstå, at mor ikke rigtig glædede sig til jul, og jeg ved ikke engang, om hun nogen sinde blev klar over, at de mange børn, der i årenes løb oplevede disse juletræsfester, mindes dem som noget fantastisk dejligt. Noget de fortæller deres børnebørn og oldebørn om, ja, sågar skriver artikler om.

En anden stor årligt tilbagevendende begivenhed var eksamen. Det var en festdag, hvor eleverne mødte op i deres "stiveste puds". Der var deltagelse af skolekommissionen og pastor Kiilerich som "toppen af kransekagen". Mor og "privaten" var i høj grad involveret, da eksamenskommissionen jo skulle beværges med både formiddagskaffe, middagsmad og eftermiddagskaffe. Der stilledes store krav til det at være lærerkone på landet dengang.

Pastor Kiilerich

Opbrud

Vi var en lykkelig, lille familie i tredivernes kriseramte Danmark. I modsætning til så mange andre havde far arbejde og en fast løn, som altså forslog til andet og mere end det daglige brød. Da anden verdenskrig brød ud i september 1939 begyndte trygheden at krakelere, og for familien kom det til at betyde en stor omvæltning. Benzinen blev straks rationeret og kunne forudses at blive "en saga blot" for private bilister, så da lærerembedet ved Godthåb skole, også i Øster Hornum kommune, blev ledigt, besluttede far og mor at søge det og fik det. I Godthåb var der station, hvilket ville være en fordel for alle og især for far, men det vejede nok tungest, at banen ville give os børn langt bedre chancer for at få eksamen og uddannelse. Vi flyttede til nytår 1940. Lejligheden i Godthåb var større, men dårligt vedligeholdt. I Hæsum havde mor for længst fået en pumpe over vasken i køkkenet, men i Godthåb skulle al vand hentes ude - og selvfølgelig var der også her kakkelovne og das.

--- o o o ---

Fra Aalborg Amtstidende, den 6. januar 1940, under rubrikken Øster Hornum:

Afskedsfest i Hæsum Skole.

Lærer Greve, Hæsum i Øster Hornum Sogn er kaldet som enelærer ved Godthaab Skole i samme Kommune og tiltræder sit Embede nu ved Juleferiens Slutning. Greve har i 17 Aar virket som Enelærer i Hæsum, hvor han i sjælden Grad faldt sammen med Befolkningen og ved sin Dygtighed og gode Sindelag vandt sig en trofast Vennekreds blandt Skoledistriktets Beboere.

Ved en sammenkomst i Skolen tog Beboerne Afsked med det afholdte Lærerpår. Sogneraadsformand Kr. Holm rettede i en Tale en Tak til Lærer Greve for hans Skolegerning i de mange Aar, samt overrakte ham en Gave fra Beboerne bestaaende af et Guldur med Insription. Fra Skolebørnene blev Lærer Greve overrakt en Hædersgave.

- Peter Greve døde 1973.
- Ane Mathilde døde 1976.

Hæsum skole med lærer Mark

Skrevet 1981 af Aage Winter

Som syvårig skulle jeg i skole. Dette var i overensstemmelse med skoleloven af 1814, vores første skolelov. Den var udarbejdet i feudaltiden, sikkert ud fra den betragtning, at hjemmet ikke skulle være den eneste opdragende og socialiserende faktor i børnenes liv. Alle børn skulle lære at læse, skrive og regne og lære om kristendommen. Der var syv års skolepligt, men man gik gennemsnitligt kun i skole hver anden dag, så min lovpligtige folkeskolegang har i realiteten kun omfattet tre og et halvt år. Min skole var Hæsum skole, som lå i landsbyen Hæsum, to kilometer fra mit hjem. Her åbnede bogens verden sig for mig og jeg blev stærkt grebet heraf. Så meget at der højst gik et årstid før det var klart for enelæreren, at jeg i mit liv overvejende skulle blive åndsarbejder. Min gode intelligens var gået i arv fra min mor til mig.

Skolen frekventeredes af tredive til fyrre børn, det var altså i høj grad en lilleskole. Enelæreren boede med sin familie i den ene ende af skolebygningen og et eneste klasseværelse fyldte resten. Vi børn var aldersmæssigt delt i to klasser, bette klasse og stour klasse. De små gik fire dage om ugen i sommerhalvåret fra otte til fjorten og to dage om ugen i vinterhalvåret. Store klasse gik omvendt to dage om sommeren og fire dage om vinteren. Dette arrangement var rent praktisk. De små, som alligevel ikke kunne hjælpe ret meget i land-

bruget, havde god tid til at gå meget i skole om sommeren, i hvilken det var let at gå, løbe eller cykle til skole. Om vinteren skulle de til gengæld ikke udsættes for store strabadser ved at kæmpe sig igennem vejr og vind og føre, for at komme i skole.

Min første enelærer hed Greve. Han var fra landbrugsmiljøet og havde som ung været ude for en arbejdsulykke, som resulterede i et kunstigt højre ben, hvorfor han blev udelukket fra landbruget. Han var tvunget til at vælge imellem klassiske, fysisk handicap-leveveje såsom skrædder, skomager og skolelærer. Han var en udmærket lærer, idet han tog sin gerning meget alvorligt og gjorde en stor indsats for at lære os religion, dansk, regning, geografi og historie. Han holdt autoritær justits og krævede en stor arbejdsindsats af os. Han var således helt på linie med hjemmenes holdning i dette landbomiljø.

Omstillingen til skolearbejdet voldte mig en del vanskeligheder i begyndelsen. Jeg følte kraftigt, at alle de nye indtryk væltede ind over mit drengesind. Også i søvne om natten optog skolen mig. Jeg vågnede badet i sved og svarede i en overhøring i drømme: Det er fordi bispedømmet blev flyttet til Bremen. I hvilken anledning har jeg for længst glemt. Jeg er bare bange for, at man også i skolen i dag indlærer helt irrelevant stof.

Jeg var ellers så småt begyndt skolearbejdet under min mors vejledning et års tid før jeg kom i skole. Min mor var meget velbegavet og intelligent, hun skulle efter evner have været skolelærer, men det var der ikke råd til i hendes hjem. Mor lærte mig at lægge sammen og trække fra, og jeg kendte min ABC udmærket. ABC'en var dog udenadslære fra min mors højtlesning om aftenen. Min fætter Lars var et år ældre end jeg og derfor naturligvis også et år før i skole. Han skulle engang demonstrere sin ABC-færdighed for mig og min mor. Han stavede sig møjsommeligt igennem en historie i ABC'en. Da han havde afsluttet, tog jeg fat på den næste historie, som jeg aflirede ordret og i meget flot tempo og stil, idet jeg nøjagtigt fulgte teksten med fingeren, alt sammen udenadlært. Stakkels Lars.

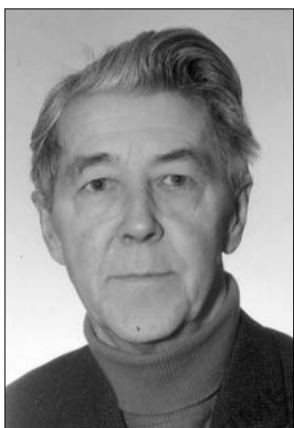
Min flamme nr. to var lærer Greves Ella, som jeg gik i bette klasse med. Hun var en tand mere raffineret end alle de mange bondepiger. Det var en fryd at holde hende i hånden under leg på legepladsen. Uheldigvis bragte hendes ældre bror Karsten knas i forholdet. Han fik nogle af os drenge til at kaste grus efter pigerne over tørveskuret og han undgik selv at optræde som skyldig, hvorfor blandt andet jeg sad med skægget i skuffen. Ella sørgede for, at jeg i nogen tid blev holdt udenfor legene. Jeg var fortvivlet, hvem ved, måske mere end normalt, jeg havde jo den mani-depressive arv i mig.

Min tredje flamme var Teodors og Karens Alma. Hun gik i store klasse, mens jeg gik i bette klasse, så hun var jo som Inga mere en nabokæreste end en skolekæreste. Dette forhold var dog noget problematisk, idet hun havde en del spas af at drille mig. Hun tog sig af min tidlige sangundervisning. Hun lærte mig at synge: "I Kongelunden skal brylluppet stå", men hun drillede mig med at sige, at hun ikke kunne forstå mig, så hun fik mig til at skråle højere og højere. I fortvivlelse løb tårerne mig ned ad kinderne, jeg stampede i jorden og skreg: Kan du da ikke forstå din dumme tøs. Dette mit tredje kærlighedsforhold hævdede sig til det sublime.

Den kristendomsindoktrinering jeg allerede havde været udsat for, sad allerede godt fast. Himlen, dette guddommelige, dejlige sted, det højest opnåelige her og hisset, måtte drages ind i forholdet mellem Alma og mig. Jeg erklærede simpelt hen, at når jeg var død og var kommet i himlen, ville jeg flyve som engel ved siden af Alma, det mest ophøjede af alt syntes jeg.

Et års tid efter at jeg kom i skole, fik lærer Greve en større skoleopgave i en nærliggende stationsby Godthåb, hvorefter jeg ikke mere havde Ella at holde i hånden. Lærer Greve havde været autoritær og holdt Gud, konge, fædreland og stræbsomheden højt i ære; det borgerlige var i højsædet.

Vi fik nu lærerparret Jens og Asta Mark i stedet. For Jens Mark var dette et avancement, idet han avancerede fra andenlærer i Øster Hornum til enelærer i Hæsum, Jens og Asta var velbegavede og nonchalante og ikke specifikt borgerlige. De lagde mindst lige så megen vægt på legen som på arbejdet. Jens var den fødte fortæller med skuespiltalenter. Noget af det første han lærte os var at spille pind ved hjælp af en lang og en kort tommelfingertyk hasselkæp samt to mursten, billige rekvisitter. Spillerne deles i to hold, der skiftes til at være ude og inde. Det hold der er inde bruger de nævnte rekvisitter, idet hver spiller har fire slag. Murstenene placeres på den lange højkant med cirka en fods afstand.

Jens Mark som ældre

Ved første slag placeres den korte hasselkæp oven på og på tværs af murstenene. Ved hjælp af den lange kastes den lille hasselkæp langt ud på banen med en skovlende bevægelse. Man passer på, at den lille hasselkæp ikke bliver grebet af udeholdet, i hvilket tilfælde den agerende spiller er død. Med den store hasselkæp tæller man points for slaget, idet man måler, hvor mange gange den store kæps længde går op i afstanden fra murstenene til hvilestedet for den lille hasselkæp. Slag nummer to består i at man lader den store hasselkæp balancere på tværs af den lille hasselkæp, som man holder i hånden. Man lader nu den store hasselkæp hoppe på den lille, indtil man taber den store kæp på jorden. Hvert hop udgør et point. Ved tredje slag holder man den store hasselkæp vandret og med tommel og langfinger holdes den lille kæp hængende lodret under den store kæp. Med et kort kast får man den lille kæp op, frit svævende i luften, hvorefter man slår den ud på banen ved hjælp af den store kæp. Points tælles som ved første slag. Fjerde slag er det vanskeligste at gennemføre. Den lille hasselkæp placeres skråt op

ad enden på den ene af murstenene med en fri ende ragende skråt op i luften. Den fri ende af den lille hasselkæp tilføres et slag med den store kæp, således at den lille kæp hvirvles op i luften. Under denne hvirvlen slås den lille kæp om muligt langt ud på banen ved hjælp af den store kæp. Pointtællingen er analog med tællingen ved første og tredje slag, idet man dog tæller med den lille kæp, hvilket giver mange points.

Jens lærte os også at spille rundbold, hvilket skulle blive vores mest populære spil gennem hele skoletiden. Til gengæld gjorde vi aldrig gymnastik. Da jeg var otte år kom Nazi-Tysklands besættelse af Danmark. Jeg kan huske, at vi den niende april stod på betonløjbeholderen og så at luften næsten var sort af tyske militærfly med jernkorset på siderne. Vi var fortvivlede, men vi boede så langt ude på landet, at vi aldrig så en tysk soldat hos os. Vi så dem naturligvis, når vi kom til det nærliggende Støvring og til Aalborg. Mine farbrødre var opbrugte over, at de ikke skulle ud at kæmpe imod besættelsestropperne. Denne skuffelse var medvirkende til, at de endte med at blive nazister for en periode. I den senere del af krigen var der engelske våben nedkastninger i den nærliggende Hovhede. Faldskærmsdugene brugte kvinderne til at sy tøj af og snorene kunne bruges som snørebånd i fodboldstøvler. Der blev også nedkastet allierede flyveblade, som jeg distribuerede til højre og venstre. Bondesamfundet var indstillet på regeringens samarbejds politik med besættelsesmagten, hvilket gjorde mig harm. Under det tredje riges sidste krampetrækninger gik man i gang med at udskrive heste til værnemagten. Min far mente, at vores ældste øg ikke skulle lide den tort, så jeg skulle ride hende ud i Hovheden til det blev mørkt. Men værnemagten nåede ikke ud til Nørbækgård før kapitulationen.

Vi havde en dejlig ung belgierhoppe, der foledede, da man med kirkeklokkerne ringede freden ind. I den første tid efter kapitulationen oplevede jeg på anden hånd, hvordan man behandlede feltmadrasser og værnemagere i Støvring fem kilometer fra Nørbækgård. Vi havde lidt materielt på grund af de forskellige rationeringer, men der var jo ikke krummet et hår på vore hoveder. Rationeringerne gav anledning til øget produktion til eget brug. Det er klart, at man på landet havde grøntsager, kød og mælk nok, men eksempelvis gav man sig også til at lave sin egen kartoffelmel, koge sin egen sæbe på selvdøde dyr, sende sin egen uld til et illegalt spinderi, så man kunne få strikkegarn til de mange sokker, etc.

Som før nævnt var Jens lærer den fødte fortæller med tegne-, musik- og skuespillertalenter. Specielt gjorde han Danmarks oldtid, vikingetid og den nordiske mytologi meget levende for os. I danskimerne gjorde han også litteraturen dejligt levende. Han var således en mester i at fremføre Jeppe i baronens seng fra Jeppe På Bjerget. Kontakten imellem lærerparret og hjemmene blev varetaget igennem jagt og selskabelighed. Jens var en jæger- og samlertype. Han havde jagten på de fleste landbrug, der hørte under skoledistriktet. Med bøssen på nakken og hunden på fløjt, mødte han landbohjemmene og sludrede med forældrene i deres naturlige miljø. Det nedskudte vildt udgjorde et godt supplement til lærerfamiliens middagsbord. En enelærers løn i landsbyskolen lå dengang under, hvad en forkarl fik og så fik den sidstnævnte endda kost og logi, ligesom han ikke havde nogen familie at forsørge.

Også de mange traditionelle kaffegilder, hvor alle kom til alle, medvirkede til kontakten mellem skolen og hjemmene. Alle faldt for Jens og Asta, som begge til fulde mestrede at tale med menneskene i

Jens Mark, midterst i bageste række, var også med til at spille diletant i Øster Hornum forsamlingshus

dette landbomiljø. Ved en sådan festlighed kunne Jens lide at agere. En omvendt jakke, opsmøgede bukseben, en sodprop i ansigtet samt lidt hårkunst, så var han maskeret. Følgende sketch tog altid kegler: Soren Piesens husbond havde tre sønner. De havde desværre hver især et handicap. Jens havde træben, Peter san føjs (sanktvejts)dans og Johannes franskede kraftigt på benene. Det kunne være svært at sætte de tre i gang med et passende arbejde, men en dag sagde Soren: I ka' kom te å sæt kartofler. Jens gik forrest og prikkede huller med

træbenet. Peter gik bagefter med en sæk kartofler på ryggen, idet sækken havde et hul i det ene nederste hjørne. Peter sank kraftigt i knæene ved hvertandet skridt. Ved de dyk, der således opstod røg en kartoffel ned i træbenshullerne. Sidst kom Johannes, der ved at slæbe fødderne med tærne udad i mulden dækkede kartoflerne. Jens spillede alle roller og selskabet skreg af latter.

Om sommeren var der skoleudflugt. Dette skulle nødvendigvis under besættelsen ske pr. hestetransport og cykel. De store børn mødte op med cykler og forældre og de små børn kom i jumbe eller gig. Et velegnet mål var Rebild bakker. Der blev cyklet og kørt alt imens man sang danske sange: Jeg elsker de grønne lunde ... Jeg ved hvor der findes en have så skøn ... etc. Man havde flag samt spise- og drikkevarer med. På en sådan tur var der engang udsigt til regn, hvorfor en del havde taget paraply med, også min mor, der sammen med søster Aase og min far kørte i jumbe forspændt en treårs vallak. Vallakken blev skræmt, da min mor slog paraplyen op. Den stejlede ud over grøftkanten og jumben væltede, hvorved min sukkersyge søster fik en skål sukkerfri stikkelsbærgrod ned over hovedet. På udflugten legede vi eksempelvis to mand frem for en enke, bankekød etc. og fortærede den medbragte mad og drikke. På turen hjem var jeg så uheldig at køre sammen med en af mine kammerater, vi kørte naturligvis for mange ved siden af hinanden. Cyklen slog op med bagen og jeg røg ud over styret. Jeg kom intet til, men cyklen kunne ikke køre mere. Min far tog cyklen op i jumben og jeg kom op at køre med Leif Sørensen. Det var fryd, for han havde en raffineret københavnerferiepike med i jumben.

Årets største begivenhed på skolen var ubestridt juletræsfesten. Begivenheden indledtes med afhentning af juletræ. Man arrangerede en fælles ekspedition til Hovheden med nabo skolen i Guldbæk, hvor Jens Marks far også var enelærer. Under afhentningen udkæmpedes altid kampe i gran- og fyrrekogler mellem drengene fra de to skoler. En sociolog vil vel kunne gøre rede for, hvorfor en sådan strid var uundgåelig. I dagene op under jul anvendte vi så en del skoletimer på at lave julestads til træet og til at hænge op i skolestuen. Festen var altid henlagt til fjerde-femte juledag klokken seks om aftenen, idet man i alle de mange landbohjem afsluttede staldarbejdet og nætteren (aftensmaden) tidligt. Festen indledtes med, at man gik rundt om det med godter fyldte juletræ og sang julesalmer. Ind imellem læste Jens juleevangeliet. Man sluttede af med: Nu har vi jul igen ... og Nu skal træet vises, siden skal det spises... Vi nøjedes nu ikke med at spise træet, vi plyndrede det, spiste godterne og behængte os selv med træets udsmykning. De store drenge væltede træet og bar det ud, således at der blev plads til de efterfølgende sanglege. Først fik hvert barn dog en julegodtepose med pebernødder, appelsiner, figner, dadler, konfekt og småkager. Sanglegene begyndte med de letteste, således at de mindste kunne være med. Traditionelt startede man med: Tornerose var et vakkert barn ... Under spænding og genert-hed fandt Jens frem til en passende Tornerose og en passende kongesøn. Tornerose blev gentaget nogle gange. Senere kom alle de mange sanglege på række og geled: Tyv, ja tyv skal du være, for du stjal min lille ven... Napoleon var en tapper kriger ... Skære, skære havre... Der stod en jente... Syv raske flickor... Syv raske piger i en ring... Lotte gik ... Først den ene vej og så den anden vej ... Bro, bro brille... etc. Jeg fik efterhånden en funktion som spillemand ved disse juletræsfester. Dette kom sig af, at der var nedarvet en smule musikalitet i mig. Både min far og hans brødre kunne spille. Min oldefar på

Torækket harmonika med otte basser

fædrene side var da også spillemand, samtidig med, at han også var jordemodermand i Ellidshøj. Han spillede til fest og han spillede til sorg, men hans kone havde nok de bedste indtægter. Da jeg var syv år, gav min far mig min første enrækkede harmonika med to basser og forskellige toner ud og ind. Den første melodi jeg lærte at spille var: Dejlig er den himmelblå ... Senere fulgte andre julesalmer og efterhånden alle de melodier, jeg kendte. Denne første lille harmonika blev hurtigt trukket itu. Så fik jeg fat i en noget større harmonika, torækket med otte basser. På den spillede jeg til en hel del juletræsfester. Efter de egentlige sanglege, når de mindste blev bragt til ro, gav jeg den med den toppede høne, skottish, hopsa, vals, tango og foxtrot. Hertil dansede de danselystne yngre voksne også med. Da jeg var tretten år udskiftede jeg min torækkede harmonika med en to og en halv række Hohner klubharmonika, en sådan har jeg stadig og jeg fortsætter spilleriet. Jeg blev inspireret af vores ko-kontrolassistent, som havde en sådan Hohner klubharmonika. Han havde købt den på postordre hos Hohner i København.

Min far var bekymret for, at vi skulle gøre det samme, han havde en indgroet mistillid til postordre og København. Undervejs fik jeg også en violin, som Jens lærer købte til mig. Jeg og en skolekammerat Henrik, skulle have undervisning hos lærer Jens. Det var efter folks normer i miljøet finere at spille violin end harmonika. Violin var fuldt ud på niveau med klaver. Til den første spilletime stillede jeg op og spillede viser, som jeg på et par dage havde lært mig selv. Undervisningen var noget tør og kedelig og den standsede en dag, da jeg slog et vindue ud i skolestuen med nodestativet.

Under juletræsfesterne kom alle voksne med børnene på tur op til lærer Jens og Asta i deres private lejlighed, til kaffe, madder og kage samt småkager. Så juletræsfesten fungerede som lærerparrets årlige kaffegilde. Til dækning af udgifterne i forbindelse med juletræsfesten betalte hver familie en dalér, senere steg det til en femmer. I visse hjem var pengene så små, at de mere velsituerede skillingede sammen for at betale for de fattigste. Det kunne, om jeg så må sige, godt være lidt pinligt. I forbindelse med juletræsfesterne fik min mor ofte ros for mig. Jeg var stille, bleg og tilbageholdende, ja faktisk det modsatte af en vildbasse. Måske var det en let depression der gjorde sig gældende.

Skolen rummede tre grupper af børn. De fra Hæsum, de fra Estrup og de fra bette Hæsum. Gruppen fra Hæsum, der hvor skolen lå, var in, mens der ofte var kampe imellem de, der var fra Estrup og de, der var fra bette Hæsum. Derudover var der også klasseskelskampe, en vis form for hakkeorden bestod et sociologisk psykologisk fænomen. Hygiejnen i landbomiljøet og blandt skolebørnene på landet sidst i trediverne og i fyrrerne var efter den nuværende målestok meget dårlig. Ingen havde badeværelse. Kvinderne forrettede deres nødtørft på et bræt-og-spand lokum og mændene satte sig på hug i renden bag køerne eller hestene. Det var, som man kan tænke sig, få gange om året, at man kom i bad. Om sommeren frekventeredes den nærliggende sø, Øster Hornum sø, og op til jul fik børnene deres årlige trækarsbad, idet der blev brugt sæbe og børste. Mandfolkene fik deres årlige julebad på andelsmejeriet i Øster Hornum. De voksne kvinders bad kunne man af sexualmoraliske grunde ikke tale om, så hvad de gjorde, ved jeg ikke, de har formentlig udøvet etagevask. Resten af året vaskede man kun hænder og fødder samt ansigt, tandbørstningen var meget nødtørftig. Det var ikke ualmindeligt at træffe en husbond, der havde skab på kroppen, og fnat og lus var ikke ukendte fænomener.

I det sidste skoleår gik vi til præst, til konfirmationsforberedelse i Øster Hornum hos pastor Kiilerich. Han var som lærer Jens i nogen grad nonchalant og hyldede den lyse grundtvigianske kristendom, så vi fik en forholdsvis inspirerende præstegang. I et par år før og efter den tid var en af Øster Hornumpigerne min flamme, Jenny hed hun. En efter de stedlige forhold flot og lækker pige. Det førte i frikvartererne til spas i konfirmandstuen. Jeg var dengang en stor og kraftig gut på 175 cm og 75 kilo.

Takket være lærer Jens' nonchalante og skoleloven af 1814 måtte jeg det første år på kostskolen Solhvert i Vebbestrup slide bravt for at være på niveau og ajour i alle de mange fag.

Hæsum skole 1946 til 1953

Bent Eriksen fortæller 2005:

Tiden var noget turbulent på Hæsum skole. Efter Jens Mark flyttede fra skolen 1948 var der en periode på ca. to år, hvor et utal af vikarer underviste. Det var som regel seminarister ”på græs”, der underviste i to måneder, hvorefter de skulle tilbage på seminariet. Kristian Greve var én af dem, fru Strøm, der kom kørende på sin cykel fra Støvring er en anden. Mosdal en tredje. Seminaristen der skrev den lange afhandling om skolen foråret 1950 en fjerde. Det siges at der var op til elleve vikarer i perioden. Vikarerne boede privat rundt om på gårdene i Hæsum. Giftelystne landmandsdøtre havde her god mulighed for at udse sig en kommende ægtemand. Tre søstre skal efter tur have slået klo i en håbefuld kommende lærer.

Bent Eriksen står bagest til venstre sammen med andre børn i et frikvarter, 1950

Selvom de kun delvist uddannede vikarer gjorde deres bedste, var der ved at være stor utilfredshed i forældrekredsen med den noget tilfældige og usammenhængende undervisning. Hver vikar havde jo sine metoder, og nogen synderlig sammenhæng fra vikar til vikar var der ikke tale om, så tanken om at flytte børnene til Øster Hornum blev luftet. Med ansættelse af den engagerede Franz Julius senere på året 1950 kom der dog igen styr på tingene. Bortset fra at Julius nægtede at fyre i skolestuen, som det ellers var kutyme (en nabokone påtog sig jobbet), fortsatte skolen i en god gænge frem til den endelige lukning i oktober 1955.

Til de årlige udflugter var det nu ikke længere hestevogne, der benyttedes. Nu hyrede man en murermester fra Øster Hornum, der ankom med sin lastbil. Børnene bænkedes på ladet og så kørte man til Godthåb station, hvorfra der fortsattes med tog, hvis turen gik til Aalborg og til Støvring, hvis det var et sted sydpå, der stod for tur.

Kommunens skolevæsen ejede nu et filmapparat, som på skift benyttedes af kommunens skoler. Apparatet ankom med bussen. Statens filmcentral havde et stort udbud af forskellige oplysende film om et utal af emner: olieeftersforskning, Afrikas vilde dyr, besættelsestiden, Grønland og en mængde andre film, der kunne fortælle om den store, spændende verden, som på det tidspunkt følte uendeligt langt borte.

En gang imellem kom en omrejsende zoologisk have, et menageri, forbi og viste aber, slanger og andre sjældne dyr frem. Menageriet stod på en lastbil, hvor burene med dyrene stod på ladet. Lastbilen svingede ind foran skolen, der betaltes entré og når alle havde fået stillet nysgerrigheden, lukkedes der igen, og hele menageriet kørte videre til næste skole eller torv.

Juletræsfesterne på Hæsum skole fortsatte lige til skolen lukkede. Omkring 1950 var det Åge Winther der leverede musikken på sin harmonika.

Hvert år arrangeredes dilettant-komedie på skolen. Det foregik i skolestuen. En scene blev rigget til, med tæppe og det hele. De optrædende var egnens beboere.

Franz Julius med "lille klasse"

Hvert år afholdtes eksamen. Skolekommissionen med pastor Knudsen i spidsen kom og hørte på undervisningen. Der blev givet karakterer. Formålet med eksamen har sikkert været dels at få hold på hvor meget hvert enkelt barn havde fået ud af undervisningen, men også for at få indblik i undervisningens kvalitet.

Hvert år i september arrangeredes skoleidrætsstævne i Nibe. Stævnet var arrangeret af Hornum Herreds lærerkreds og der var deltagere fra Nibe og Øster Hornum kommuner. En del af idrætten bestod i, at der skulle cykles til Nibe. Der blev spillet rundbold, langbold, håndbold, løbet stafet og flere andre discipliner. En fornøjelig dag.